

Artistieke talentontwikkeling, een verbrokken landschap

Redactioneel Boekman 100

Ineke van Hamersveld

Creativiteit is de nieuwe grondstof voor succes. De maatschappelijke en economische behoefte aan innovatieve, creatieve denkers en doeners die flexibel kunnen inspelen op de snelle veranderingsprocessen van de 21ste eeuw, is groot. Kunstbeoefening speelt daarin een cruciale rol; zij stimuleert vaardigheden als improvisatievermogen, samenwerken, digitale geletterdheid, een kritische houding, zoeken naar onverwachte invalshoeken en nieuwe oplossingen. Niet voor niets is talentontwikkeling een *buzzword* dat overal opduikt en als onderwerp hoog op de agenda van culturele instellingen, het kunstonderwijs en het ministerie van OCW staat.

Wat is talent eigenlijk? Het is een kiem, iets wat in potentie aanwezig is en tot ontwikkeling kan worden gebracht. Afhankelijk van de nieuwe dingen die wij leren, ontwikkelt het brein zich fysiek mee. Dat nieuwe kan van alles zijn, van schrijven en fotograferen tot ontwerpen en saxofoon spelen.

Hoe en waar wordt de kunstzinnige kiem tot bloei gebracht, is vervolgens de vraag. Dat gebeurt in de klas, maar meer nog daarbuiten. Het is al jaren bekend dat de eerste hobbel genomen moet worden in het basisonderwijs. Wat kinderen daar leren bij kunstzinnige oriëntatie, is zo minimaal dat zij in het voortgezet onderwijs, de kunstminnende scholen niet te na gesproken, bijna opnieuw moeten beginnen. Dat komt doordat de projecten vaak incidenteel en eenmalig zijn, geen samenhang vertonen en er daardoor van een doorlopende leerlijn nauwelijks sprake is. Kunstzinnige oriëntatie heeft, mede als gevolg van de vele prioriteiten en daardoor grote nadruk op reken- en taalvaardigheden, een ondergeschoven positie, ook inhoudelijk. Op nogal wat scholen gaat het om knutselen op de vrijdagmiddag, wat niet per se aansluit op de belangstelling en capaciteiten van leerlingen. Scholen die samen met culturele instellingen het kersverse Leerplankader kunstzinnige oriëntatie gaan gebruiken – zij zijn wettelijk nergens toe verplicht – kunnen verandering brengen in deze situatie. In het leerplan staan het creatieve proces en doorlopende leerlijnen centraal.

Op de middelbare school – havo, vwo en vmbo – zijn de kunstvakken al langer verankerd, maar de wijze waarop dat gebeurt, verschilt per instelling. Want net als basisscholen hebben ook middelbare scholen een grote autonomie. Het contrast in de manier waarop het kunstonderwijs er vorm

krijgt, is dan ook enorm: er zijn scholen met een minimaal of juist uitgebreid pakket in de onder- en bovenbouw. Ongeveer 25 procent van de leerlingen van havo of vwo kiest een kunstvak als examenvak, maar heeft daarna grote moeite om toegelaten te worden tot het kunstvakonderwijs, vooral in de beeldende vakken. Coördinatoren en docenten op de voortrajecten van die kunstvakopleidingen weten waar dat aan ligt. De leerlingen tekenen schools, kijken niet goed, werken nauwelijks procesmatig en zijn met weinig materialen bekend. Op de middelbare school gaan de opdrachten vergezeld van instructies hoe ze die opdrachten moeten uitvoeren. Op een vooropleiding moeten zij zelf ideeën aandragen, initiatief nemen. De kunstvakopleidingen willen studenten met een onderzoekende werkhouding, experimenteerdrijf, lef, nieuwsgierigheid, motivatie, en het vermogen ideeën om te zetten in beelden. Dat zit allemaal niet ingebakken in het stramien van de middelbare school. Het kunstonderwijs op de middelbare scholen is, de Cultuurprofiel- en andere kunstlievende scholen daargelaten, dan ook de tweede hobbel in het traject naar een beroepsopleiding.

Er is een cultuuromslag nodig die hier en daar al gaande is: een andere visie op onderwijs, zoals de digitale knutselkamer het Fablab laat zien, waarin creativiteit, techniek en ondernemerschap samenkomen. Het raamwerk voor talentontwikkeling van de Universiteit Twente brengt de vaardigheden, houdingen, motivatie en het zelfbeeld van kinderen in kaart en biedt daarmee scholen een stevig handvat. Het zijn beide vormen van creatief, onderzoekend en ontwerpend leren die nauw aansluiten bij de 21ste-eeuwse vaardigheden, en de eisen van het kunstvakonderwijs. Een nieuwe onderwijsvisie vraagt om vakbekwame en pedagogisch vaardige docenten die op een alternatieve wijze met hun lesstof omgaan en anders toetsen. Dit veronderstelt dat leraren anders moeten worden opgeleid, op de pabo,

universiteit en lerarenopleidingen. Aan de Minerva Academie vormt de docentenopleiding Beeldende kunst en vormgeving daarom een speerpunt in het onderwijsaanbod.

Wie eenmaal een kunstopleiding heeft doorlopen, staat voor een nieuwe opgave: het opdoen van werkervaring. Toenmalig staatssecretaris voor Cultuur Halbe Zijlstra legde de verantwoordelijkheid voor talentontwikkeling van theatermakers bij de negen theaterinstellingen in de basisinfrastructuur (BIS). De meeste jonge talenten van BIS-gezelschappen komen anno 2014 echter niet direct van school. Een groot probleem is dat zij in het format van een gezelschap moeten passen. De Junior Company slaat een brug tussen de professionele dansopleiding (de Nationale Balletacademie) en de beroepspraktijk van een gezelschap. Jonge dansers kunnen hier na hun hbo-opleiding gedurende twee jaar ervaring opdoen. Het veld van de buitenschoolse kunstbeoefening is zeker zo omvangrijk en minstens zo onoverzichtelijk als het binnenschoolse. Dit is bijvoorbeeld het domein van de talloze talentenjachten in alle kunstdisciplines en in alle windstreken van het land en op televisie, van brede scholen met hun kinder- en naschoolse opvang en activiteiten voor ouders en buurtbewoners, centra voor de kunsten, privédocenten en commerciële initiatieven, en niet te vergeten internet. Minstens 1,65 miljoen jongeren tussen de 6 en 20 jaar worden hier in hun vrije tijd bediend. Dat betekent dat naast de overheden, de publieke cultuurfondsen en het onderwijs, ontelbaar veel culturele instellingen en particulieren betrokken zijn bij artistieke talentontwikkeling, een verbrokkeld maar zich dynamisch ontwikkelend landschap. Hierin tekent zich een tendens tot specialisatie af, van scholen en instellingen die talentontwikkeling tot speerpunt maken. Een integrale overheidsvisie zou hierbij een belangrijke stimulans kunnen zijn.